

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEATRU ȘI FILM

TEZĂ DE DOCTORAT

Uzina de păreri. Discursuri ale criticii dramatice: 1948-1960

- REZUMAT -

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC

Prof. univ. dr. Daniela Gologan (Miruna Runcan)

DOCTORAND

Alexandra-Emma Dima (căs. Pedestru)

2023

CUPRINS

Introducere	3
Critica de teatru în perioada stalinistă. Introducere în construcția și deconstrucția discursului critic.....	7
1. Blocarea actului critic și formele de suplinire a acestuia	7
2. Tehnici de supraviețuire ale gazetarului cultural	13
4. Dramaturgia românească pe drumul construcției socialiste	25
Critica teatrală și asimilarea ideologică a dramaturgiei clasice românești.	
Studiu de caz: Fabricarea tovarășului Caragiale	29
1. „Numai prin dezvoltare firească”. Realismul critic și marea moștenire culturală.....	29
2. „Un om agățat între două lumi”. Preambul la dezvățul ideologic	50
3. „Adevăratul” Caragiale și pseudo-estetica adevărului.....	54
3.1. O scrisoare pierdută	54
3.2. O noapte furtunoasă	61
3.3. „D-ale Carnavalului” și „Conu Leonida”	70
4. Caragiale la ceas de sărbătoare. Viața și patimile unui sfânt secular.....	74
4.1. Pregătirea apoteozei.....	74
4.1. Supliciile unui progresist.....	80
4.2. Interludiu tragi-comic. „Caragiale în vremea lui”, apogeul metateatralității.....	98
5. Post-scriptum ideologic.....	104
Critica de teatru și noua dramaturgie originală	114
1. „O frână în calea dezvoltării dramaturgiei.” Criticul dramatic în oglinzi multiplicante.....	114
2. <i>Teatrul în România după 23 august 1944</i> . Incursiune monografică într-o istorie alternativă	129
3. „Pentru fericirea poporului”. Ecouri ale unei logodne ideologice	152
3.1. Anul 1951.....	152
3.2. Anul 1958.....	158
4. <i>A fost sau n-a fost?</i> Anii pierduți ai dramaturgiei naționale	166
4.1. Avatarurile noii drame. Eroul pozitiv, între om și monument.....	166
4.2. Vânt din pupă! Măsuri de „încurajare”	176
Profesionalizarea criticii de teatru în România socialistă	187
1. Evazionismul critic înainte de zorii destalinizării.....	187
2. În căutarea specificului teatral	193
3. Cronica dramatică și regăsirea dimensiunii performative	200
Concluzii.....	205
Bibliografie.....	219
Cărți și studii științifice.....	219
Articole de presă	222

Critica de teatru, ca profesie, ca disciplină sau ca discurs, a fost dintotdeauna ținta prejudecăților reduționiste. Deși istoriile artelor spectacolului sunt, în fond, manifestările sale directe, tot ele îi neagă sau îi ignoră, în cele mai multe cazuri, rolul constructiv, considerând-o (și considerându-se) strict constatativă. În toată această paradigmă a deprecierii, cronică de spectacol este, poate, subgenul cel mai împilat, despre a cărui existență publicistică s-a discutat și se discută doar în termenii unei crize permanente.

Și totuși, însăși geneza teatrului românesc este rezultatul direct al unei conștiințe critice și al programului politic, estetic și social generat de aceasta. Supraviețuirea actului teatral dincolo de reprezentarea propriu-zisă și de impresiile vremelnice pe care le produce asupra spectatorilor este indivizibil legată de receptarea lui critică.

Primele spectacole în limba română de la începutul secolului XIX au rămas aproape fără ecou în memoria posterității pentru că, în lipsa publicațiilor românești, nu s-au reflectat critic prin reacții profesioniste sau semi profesioniste, nici pozitive, nici negative, care să le înscrie ulterior pe traiectoria fenomenului teatral autohton. Tocmai de aceea, proiectele *Societății Filarmonice* au avut și o extensie teoretică, Ion Heliade Rădulescu fiind considerat „primul cronicar dramatic” din istoria culturii naționale, chiar în zorii constituirii unei identități românești propriu-zise.

Critica de teatru stă încă la baza reconstituirilor spectacologice, având uneori o forță evocativă mai mare decât a altor documente, precum fotografiile, schițele scenografice, caietele de regie sau chiar înregistrările video. Acest lucru nu se explică prin faptul că textele analitice sau evaluative i-ar oferi cercetătorului un decupaj descriptiv superior celorlalte surse; din contră, ele pot fi parțiale, subiective, poate chiar mincinoase din motive de partizanat estetic/ideologic sau, adesea, din cauza umorilor personale. Au însă un avantaj în fața tuturor celorlalte: sunt oglinda spectatorialității, singura mărturie directă a contextului, impactului, condițiilor socio-politice care au marcat consumarea și înțelegerea operei teatrale într-un moment istoric bine definit. Or, condiția existenței teatrului nu este doar performarea, ci și receptarea actului performat.

Dacă o capodoperă a artelor plastice poate zăcea într-un depozit sute de ani înainte a fi prezentată publicului, având oricând șansa de a-și relua existența estetică, spectacolul de teatru există într-un cadraj temporal restrictiv, orice nouă reprezentare fiind mai degrabă o falsificare a celei anterioare și, totodată, o manifestare cu totul nouă, de sine stătătoare. Așadar, oricât ar fi criticul sau cronicarul de specializat, el rămâne singura voce spectatorială care își poate permanentiza experiența, care răsună dincolo de ultimele aplauze. Pozițiile critice, chiar și când se opun unele altora, depun mărturie asupra climatului cultural și cotidian care generează opera dramatică.

Din toate aceste motive, în contextul artelor performative, critica de specialitate este și cel mai eficient instrument ideologic, primul de care dispun regimurile dictatoriale pentru a altera, după rigorile

dogmei, receptarea fenomenului teatral. Pentru ca aceasta să poată fi supusă noii puteri, manipularea trebuie să înceapă la nivel retoric.

Chiar și atunci când conștiința publicului pare că a fost impermeabilizată la discursul criticii, acesta din urmă continuă să acționeze insidios, începând cu modificarea terminologiei. Felul în care vorbim despre teatru și conceptele pe care le avem la dispoziție vor ajunge să ne influențeze privirea spectatorială — deci cheia de citire a produsului artistic. Astfel, circulația intensivă, aproape de clișeu, a unor sintagme precum „viziune regizorală” ne determină să circumscriem, inconștient, producția teatrală unui orizont de așteptare bine definit. Bagajul conceptual pe care îl aducem cu noi în sala de spectacol ne ghidează inevitabil atenția, tocmai pentru că teatrul este o artă profund convenționalizată și, în esență, ritualică.

Am ales, așadar, ca subiect al prezentei lucrări, una dintre ipostazele extreme ale criticii de teatru, în care transgresiunile ideologice se deconspiră în toată amploarea lor, cu o voită lipsă de subtilitate.

În siajul controlului propagandistic al majorității departamentelor vieții publice și private, începând cu cel jurnalistic, comunismul produce un discurs critic personalizat, adaptat nevoilor sale doctrinare. Criticii de teatru își (re)dobândesc astfel funcția activă și influența directă, primind în plus atribuții cenzoriale. În schimb, trebuie să sacrifice însăși esența profesiei, demersul evaluativ sau analitic constituindu-se acum în afara principiilor de natură estetică.

Teza se concentrează asupra perioadei patronate de regimul Gheorghiu-Dej, cuprinzând cele aproape două decenii dintre abdicarea Regelui Mihai și moartea dictatorului. Una din explicațiile opțiunii ține de diacronia cercetării propriu-zise. Aceasta fiind prima noastră tentativă de jalonare a criticii dramatice sub comunism, am considerat firesc să ne concentrăm asupra respectivului interval, mai ales că, prin natura evenimentelor politice care l-au marcat, acesta este un moment istoric cu particularități bine definite. Apoi, într-o logică a extremelor, literatura de specialitate produsă atunci reprezintă un apogeu al distorsionărilor ideologice și, prin urmare, un obiect de studiu în sine.

Însă, nu în ultimul rând, am ales acest episod deoarece, asemenea criticii înseși în istoriografia teatrală, producția spectacologică și dramaturgică a perioadei joacă, în reconstituirile postdecembriste, un rol marginal, de copil din flori care nu își găsește locul în arborele genealogic al familiei. Totuși, în ciuda aparenței unei uniformități exasperante, acesta este unul dintre cele mai complexe și mai variate capitole din istoria României, oferind, simultan, o imagine a adaptabilității și a instabilității, a subterfugiilor autoprotective și a complicităților distructive, a constrângerilor limbii de lemn și a încercărilor de dinamitarea a acesteia.

De asemenea, am folosit filtrul dramaturgic pentru a evidenția mutațiile discursului critic, nu doar din cauza textocentrismului acestuia din urmă, ci mai ales fiindcă impunerea unei dramaturgii originale de inspirație ideologică a constituit cel mai important proiect de reformare a vieții teatrale în

perioada de început a comunismului. În raport cu această nouă literatură dramatică s-au definit majoritatea demersurilor critice ale primilor ani de dictatură, indiferent că încercau să o susțină sau să se emancipeze de sub primatul ei.

Astfel, după un capitol introductiv ce rezumă principalele direcții ideologice ale criticii dramatice în perioada de maximă efervescență a normativității staliniste, urmează principalele două secțiuni ale lucrării, centrate pe analiza discursurilor evaluative în raport, pe de-o parte, cu moștenirea dramaturgică demnă de a fi prelucrată în beneficiul propagandei și, pe de alta, cu exaltațiile literare ale noilor rigori realist socialiste, impuse desigur pe filieră sovietică. Pentru acesta din urmă, selecția noastră a vizat nu atât cele mai importante piese, ci pe acelea care au generat un discurs critic relevant pentru perspectivele analizei de față. De aceea, din vasta producție dramatică a perioadei lipsesc poate titluri de notorietate. Ultimul capitol se concentrează asupra primelor încercări emancipatoare, materializate în zorii dezghețului hrușciovist, ca efect al tentativelor regiei de a-și revendica autonomia creatoare.

Din punct de vedere metodologic, am utilizat analiza de discurs, urmărind atât reacțiile de întâmpinare din cronicile principalelor publicații culturale și generaliste ale vremii, cât și lucrări mai ample, menite să imprime un caracter ideologic demersurilor teoretizante.

Ipoteza noastră de lucru este aceea că, și în cazul încercărilor de eludare a subiectului sau de viraj discursiv în zona formulelor dogmatice prefabricate și aparent lipsite de relevanță spectacologică, textele critice din primii ani ai dictaturii comuniste pot fi deconstruite și, astfel, forțate să reveleze pulsațiile ascunse ale vieții teatrale.

Fără a avea pretenția unui studiu exhaustiv asupra fenomenului criticii dramatice în perioada de început a comunismului românesc, teza noastră reprezintă o incursiune în lumea uniformă (la prima vedere) a discursurilor evaluative despre teatru ale vremii, în încercarea de a scoate la iveală nuanțele, contradicțiile, mimetismul, dar și micile răbufniri exasperate din substratul lor. Deoarece specificul acelor ani îl reprezintă textocentrismul aparent inflexibil, lucrarea de față are și ea aceeași dominantă, prezentând panoramic istoria sacadată a preluării, adaptării, însușirii, stângace sau dibace, și, în sfârșit, a ruperii cu obsesia sovietică a primatului dramaturgic.

Așadar, prioritatea cercetării noastre a constat în analiza de discurs, în deconstruirea și contextualizarea marotelor limbii de lemn; totuși, considerăm că direcțiile ulterioare în care fenomenul critic poate fi devoalat până în profunzimile culiselor sale trebuie să includă investigarea arhivelor Partidului, Securității, Uniunilor de creație etc., pentru a înțelege mecanismele directe ale oscilațiilor ideologice din domeniul studiat. În plus, teza de față acoperind doar primul deceniu și jumătate al unei ample etape din istoria recentă a teatrului românesc, ne interesează în mod deosebit continuarea și aprofundarea subiectului de-a lungul întregii epoci ceaușiste.

Dacă la momentul în care am început cercetarea actuală dispuneam de relativ puține resurse bibliografice capabile să demarchez aria noastră tematică, anii care au urmat au îmbogățit-o

semnificativ prin câteva lucrări ce ne-au amplificat sau chiar ne-au modificat perspectiva. Printre acestea, menționăm seria de mare anvergură documentară a Mirunei Runcan, *Teatru în diorame*, cuprinzând trei volume care monografiază nu doar discursurile critice propriu-zise, ci mai ales mecanismele oficiale care le-au generat, din 1956 până în ajunul Revoluției; de asemenea, articolele temeinic documentate ale lui Lucian Sinigaglia care plonjează în însăși genealogia instituțională și politică a realismului socialist; și, nu în ultimul rând, studii revelatoare din perspectiva fațetelor compromisului intelectual, precum cartea Ruxandrei Câmpeanu — *Dincolo de regulile jocului*.

Cu toată această evoluție în interesul manifestat de specialiști pentru un obiect de studiu care, până nu demult, părea oarecum „nișat”, există în continuare teritorii care ar merita explorate și care ar releva aspecte prețioase legate nu doar de paradigmele criticii ideologice, ci de istoria teatrului însuși. Ne dorim, așadar, să contribuim și noi la cartografierea lor în potențiale studii viitoare.

Pe de altă parte, suntem conștienți că demersurile științifice de tipul celui întreprins de noi (mai ales din cauza perioadei analizate, care cuprinde stalinismul rapace de până la mijlocul anilor '50) pot aluneca lesne în capcana moralismului ostentativ virtuos, care probabil că nu va putea fi evitată niciodată pe de-a întregul — cel puțin nu cât timp lipsesc informații contextualizante prețioase despre strategiile regimului de a forța compromisul (și compromiterea intelectualității), despre formele tăcute de rezistență, despre dosarele secrete ale protagoniștilor vieții culturale. Din fericire, există, în ultima vreme, un interes tot mai mare pentru pătrunderea în micile istorii, personale și instituționale, pe care sperăm să îl dezvoltăm și noi, alături de alți cercetători cu preocupări similare, pentru a contracara atitudinea monocromă care condamnă în bloc personaje cu povești și motivații diferite (analizând preponderent efectul în detrimentul cauzelor).

Cu privire la începuturile dictaturii în România, consensul pare să susțină că a existat o ruptură totală între viața propriu-zisă a scenei și literatura de specialitate care o comenta. Astfel, deși se consideră că însăși dramaturgia realismului socialist poate fi exclusă aproape în integralitate din istoria genului, critica de teatru de după instaurarea regimului este chiar mai intransigent desconsiderată ca o producție în flux care nu oferă cercetării contemporane decât ideologie la vrac, detașată complet de spectacolele pe care le deservește în teorie.

Totuși, considerăm că până și cronichele sau diatribele-fluviu produse în „limba de lemn pură”, cum o denumea Françoise Thom, publicate în *Scânteia* sau în oficioasele Partidului, pot să devoaleze, în subtext, modul de funcționare a angrenajului spectacologic, sub aspect cenzorial sau disident, estetic sau dogmatic, din perspectiva receptării sau a comunicării artistice.

Tocmai de aceea, am dorit să acoperim, măcar parțial, această perioadă de început a dictaturii (în special până la „dezghețul” de la mijlocul intervalului), care a beneficiat de atenție în câmpul literaturii, dar care este încă oarecum neglijată în cel al artelor performative, fiind expediată, pe bună dreptate, ca o sincopă traumatică în evoluția teatrului românesc. Dincolo de toate, ea rămâne însă

profund fascinantă: chiar mai interesant decât ceea ce s-a scris atunci despre teatru, este ceea ce se putea subînțelege; chiar mai importantă decât textocentrismul efectiv din cronicile dramatice este absența elementului spectacular, precum și insinuarea sa treptată spre sfârșitul perioadei; mai remarcabile decât locurile comune sunt contradicțiile interne ale textului, ezitățile, ambiguitățile care trădează limitele angajamentului dogmatic.

Dramaturgia realismului socialist nu a putut exista niciodată în forma ei ideală, deoarece aceasta din urmă n-a fost decât o himeră supusă alterărilor, în perfectă consonanță cu metamorfozele ideologice. Întregul parcurs al literaturii dramatice originale în perioada analizată este marcat de „-isme” puse în circulație vremelnic, din interesele politice ale momentului. Să fii critic sau dramaturg subordonat sistemului, deși mai ușor decât să i te opui direct, se dovedea uneori neașteptat de greu, deoarece regimul însuși a fost, în esență, autofag, mistuindu-și insațiabil propriii eroi. Puțini sunt supraviețuitorii de tipul lui Valentin Silvestru, Margareta Bărbuță sau Aurel Baranga, care au reușit să facă echilibristică pe toate valurile ideologice ce au măturat, succesiv, istoria comunismului românesc.

BIBLIOGRAFIE

Cărți, studii și articole științifice

- ***, *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura Politică, București, 1975.
- ***, *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- ALEXANDRESCU, Sică, *Caiete de regie*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1956
- ALTERESCU, Simion, „I.L. Caragiale, critic teatral”, în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- ALTERESCU, Simion și Florin Tornea, „Teatrul Național în decada 1944-1954”, *Teatrul Național I.L. Caragiale. Monografie*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1955.
- ARON, Raymond, *Opiul intelectualilor*, Editura Curtea Veche, București, 2007.
- BANUȘ, Maria, „Actualitatea operei lui Ion Luca Caragiale”, în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- BÁTHORY, Dalia et. al. (editori), *Construcții și deconstrucții de-a lungul unui secol. Istoriile Partidului Comunist*, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, volumul XVI, București, 2021.
- BETTELHEIM, Bruno, *Psihanaliza basmelor*, Editura Univers, București, 2017.
- BROOKS PLATT, Jonathan, *Greetings, Pushkin!: Stalinist Cultural Politics and the Russian National Bard*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, 2016.
- CARAGIALE, I.L., „Criticele lui Gherea”, în *Opere*, vol. V, Editura Cultura Națională, București, 1938
- CĂLINESCU, George, „I.L. Caragiale” în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- CĂRĂBAȘ, Irina, *Realismul socialist cu fața spre trecut. Instituții și artiști în România: 1944-1953*, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2017.
- CÂMPEANU, Ruxandra, *Dincolo de regulile jocului: trepte și limite ale compromisului intelectual în perioada 1948-1965. Mihai Ralea, G. Călinescu, Tudor Vianu*, Editura Corint, București, 2022.
- CLARK, Katerina, *The Soviet Novel. History as Ritual*, The University of Chicago Press, Londra, 1981.
- CORNEA, Paul, „Caracterul popular al operei lui Caragiale”, în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- CORNEA, Paul și Daniel Cristea-Enache, *Ce a fost. Cum a fost*, Polirom, Iași, 2013.
- DĂLĂLĂU, Andrei, „Marietta Sadova: Fascist Identities and Political Compromise in Communist Romania”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Historia*, vol. 67, nr. 1, 2022.

- EFTIMIU, Victor, „Caragiale și epoca lui” în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- FADEEV, Alexandr, *De pe pozițiile realismului socialist*, Editura pentru literatură universală, București, 1962.
- GOLDIȘ, Alex, *Critica în tranșee. De la realismul socialist la autonomia esteticului*, București, Polirom, 2011.
- GROYS, Boris, *Stalin - Opera de artă totală. Cultura scindată din Uniunea Sovietică*, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2007
- IOSIFESCU, Silvian, *Caragiale*, Editura pentru literatură și artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., București, 1952.
- IOSIFESCU, Silvian, „Sensul satirei lui Caragiale”, în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- LENIN, V.I., *Despre cultură și artă*, Editura de Stat pentru Literatura Politică, București, 1957.
- LUKÁCS, Georg, *Writer and Critic and other Essays*, Grosset & Dunlap, New York, 1970.
- MITCHIEVICI, Angelo și Ioan Stanomir, *Comunism inc. Istorii despre o lume care a fost*, Humanitas, București, 2017.
- MORARIU, Mircea, „Un transplant”, în *Teatrul azi*, nr. 1-3, 1 ianuarie 2015.
- MORARU, Nicolae, „Lupta lui I.L. Caragiale pentru o artă consecvent realistă”, în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- NEAGOE, George, „Începuturile unui eufemism în propaganda comunistă românească despre literatură și cultură: umanismul socialist (1961-1965)”, în *Transilvania*, nr. 5, 1 mai 2015, p. 27.
- OPRESCU, George (coord.), *Teatrul în România după 23 august 1944*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1959
- PAPERNY, Vladimir, *Architecture in the Age of Stalin: Culture Two*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002
- PETRESCU, Camil, „Realismul operei dramatice a lui Caragiale”, în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- POGODIN, N., *Teatrul și viața*, Editura Cartea Rusă, București, 1955.
- POPESCU, Alice, *O socio-psihanaliză a realismului socialist*, Editura Trei, București, 2009.
- Popescu, Marian, *Scenele teatrului românesc*, UNITEXT, București, 2004.
- PREDA, Cristian, *Robul succesului. Viata politica a lui Victor Eftimiu sub șase constitutii*, București, Humanitas, 2022.
- PURCĂRUȘ, Alexandru, „Tovarășul de luptă” *Caragiale. Aniversarea lui nenea Iancu din 1952*, Editura Nomina, Pitești 2013.
- RUNCAN, Miruna, *Teatralizarea și reteatralizarea în România (1920-1960)*, Eikon, Cluj-Napoca, 2003.
- RUNCAN, Miruna, *Teatrul în diorame. Discursul criticii teatrale în comunism*, vol. 1, Tracus Arte, București, 2019.

- SADOVEANU, Mihail, „În amintirea lui Caragiale”, în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- SILVESTRU, Valentin, *Teatrul Național „I.L. Caragiale” la Paris*, București, 1957.
- SINIGAGLIA, Lucian, „Universul teatral bucureștean și politicile culturale după 23 august 1944. Prin furtunile realismului socialist (I)”, în *Studii și cercetări de istoria artei*, Tomul 13, 2019, pp. 3-4.
- THOM, Françoise, *Limba de lemn*, Humanitas, București, 2005
- TISMĂNEANU, Vasile și Cristian Vasile, *Perfectul Acrobat. Leonte Răutu, măștile răului*, Humanitas, București, 2008.
- TISMĂNEANU, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate*, Humanitas, București, 2014.
- TRIFU, Constanța, *Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc*, Editura Minerva, București, 1970.
- VARTIC, Ion, *Procesul „tovarășului Camil”*, Fundația Culturală „Camil Petrescu”, București, 2014.
- VASILE, Cristian, *Literatura și artele în România Comunistă (1948-1953)*, Humanitas, București, 2013.
- VASILE, Cristian, *Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej*, Humanitas, București, 2011.
- VIANU, Tudor, „Aspecte ale limbii și stilului lui I.L. Caragiale”, în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- VITNER, Ion, „Centenarul nașterii lui I.L. Caragiale” în *Studii și conferințe cu prilejul centenarului I.L. Caragiale*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952.
- VITNER, Ion, *Influența clasei muncitoare în opera lui Eminescu și Caragiale*, Colecția Contemporanul, București, 1949.
- VITNER, Ion, *Pasiunea lui Pavel Corceaghin. Eseuri critice*, Editura de Stat, București, 1949.
- VODĂ CĂPUȘAN, Maria, *Caragiale?*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

Articole de presă

- ***, „Adevărul vieții teatrale” în *Contemporanul*, nr. 538, 25 ianuarie 1957.
- ***, „Consfătuirea oamenilor de teatru”, în: *Teatrul*, Anul III, Nr. 7, iulie 1958.
- ***, „Colocviul național de literatură dramatică”, în *România literară*, aprilie-iunie 1978.
- ***, „Deschiderea ciclului de conferințe consacrate sărbătoririi centenarului lui I.L. Caragiale”, în *Scânteia*, nr. 2225, 20 decembrie 1951.
- ***, „Împotriva abaterilor de la spiritul de partid”, în *Scînteia*, nr. 3610, 1 iunie 1956.
- ***, „Mai aproape de fenomenul artistic”, în *Contemporanul*, nr. 23, 8 iunie 1956.
- ***, „Părerii despre Probleme actuale ale dramaturgiei”, în *Scînteia*, nr. 6453, 27 noiembrie 1964.
- ***, „Probleme ale teatrului nostru” în *Contemporanul*, nr. 537, 18 ianuarie 1957.
- ***, „Să lichidăm rămânerea în urmă a dramaturgiei”, în *Contemporanul*, nr. 288, 11 aprilie 1952.
- ***, „Sărbătorirea marelui nostru I.L. Caragiale”, în *Scînteia*, nr. 2240, 9 ianuarie 1952.

- ALEXANDRESCU, Sică, „70 de ani de la premiera «Noptii Furtunoase», în *Contemporanul*, nr. 155, 23 septembrie 1949
- ALEXANDRESCU, Sică, „Răspuns unui vechi caragialist II”, în *Contemporanul*, nr. 41, 11 octombrie 1957.
- ALEXANDRESCU, Sică, „Răspuns unui vechi caragialist”, în *Contemporanul*, nr. 40, 4 octombrie 1957.
- ALTERESCU, Simion, „«Casa cu storurile trase» de frații Tur”, în *Contemporanul*, nr. 224, 19 ianuarie, 1951.
- ALTERESCU, Simion, „Concepția umanistă în dramaturgia lui M. Davidoglu”, în *Viața românească*, nr. 12/1954.
- ALTERESCU, Simion, „Elemente calitative noi în interpretarea scenică a clasicilor”, în *Contemporanul*, nr. 170, 6 ianuarie 1950.
- ALTERESCU, Simion, „Îndrăzneală și... încă ceva”, în *Contemporanul*, nr. 18, 4 mai 1956.
- ALTERESCU, Simion, „O nouă tematică în dramaturgia originală”, în *Contemporanul*, nr. 151, 26 august 1949.
- ALTERESCU, Simion, „O piesă despre lupta din ilegalitate a comuniștilor”, în *Contemporanul*, nr. 240, 11 mai 1951.
- ALTERESCU, Simion, „Pretext pentru... desconsiderarea clasicilor”, în *Contemporanul*, nr. 127, 11 martie 1949.
- ALTERESCU, Simion, „Sarcinile criticii teatrale și dramaturgia noastră”, în *Contemporanul*, nr. 154, 16 septembrie 1949.
- ALTERESCU, Simion, „Sarcinile criticii teatrale și dramaturgia noastră II”, în *Contemporanul*, nr. 155, 23 septembrie 1949
- ALTERESCU, Simion, „Spre o dramaturgie românească a epocii construirii socialismului”, în *Contemporanul*, nr. 123, 11 februarie 1949.
- ALTERESCU, Simion, „Teatrul lui Aurel Baranga”, în *Viața Românească*, nr. 7/1954.
- ALTERESCU, Simion, „Unitate de concepție - varietate în mijloacele de expresie”, în *Teatrul*, nr. 10-11, 1 octombrie 1958.
- ALTERESCU, Simion, „Zece ani de dramaturgie românească”, în *Contemporanul*, nr. 33, 13 august 1954.
- BARANGA, Aurel, „Lucia Demetrius: Oameni de azi”, în *Contemporanul*, nr. 313, 3 octombrie 1952.
- BARANGA, Aurel, „«O noapte furtunoasă» de I.L. Caragiale”, în *Viața Capitalei*, nr. 123, 27 septembrie 1949.
- BĂRBUȚĂ, Margareta, „Conținutul ideologic al muncii regizorului”, în *Teatrul*, nr. 9, 1 septembrie 1958.
- BĂRBUȚĂ, Margareta, „Nou și vechi”, în *Gazeta literară*, nr. 42, 15 octombrie 1959.
- BĂRBUȚĂ, Margareta, «Oamenii „Cetății de foc”», în *Contemporanul*, nr. 178, 3 martie 1950.
- BĂRBUȚĂ, Margareta, „Schimbarea la față a unor spectacole” în *Contemporanul*, nr. 180, 17 martie 1950.
- BĂRBUȚĂ, Margareta, „Succesul Teatrului Național la Moscova, în *Contemporanul*, nr. 40, 10 octombrie 1958.
- BĂRBUȚĂ, Margareta, „Trei generații de luptători”, în *Contemporanul*, nr. 345, 15 mai 1953.

- BĂRBUȚĂ, Margareta; Mircea Alexandrescu; Eugen Nicoară, „Umanism și patos revoluționar”, în *Teatrul*, nr. 10-11, 1 octombrie 1958.
- BOCIORT, F.I., „B. Meliah: Lenin și problemele literaturii ruse dela sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea”, în *Contemporanul*, nr. 172, 20 ianuarie 1950
- BRĂDEȚEANU, Virgil, „«Spectacolul «Mireasa desculță» — un succes al Teatrului Muncitoresc CFR”, în *Contemporanul*, nr. 290, 25 aprilie 1952.
- BRUMARU, Zamfir, „Ultimul mesagiu.” *Scânteia*, 7 mai 1950.
- CĂLINESCU, George, „Dialog între spectatori”, în *Contemporanul*, nr. 17, 27 aprilie 1956.
- CIOCULESCU, Șerban, „«Conu Leonida față cu reacțiunea» într-o interpretare nouă”, în *Teatrul*, nr. 6, iunie 1957.
- CIOCULESCU, Șerban, „Probleme de regie”, în *Gazeta literară*, nr. 14, 4 aprilie 1957.
- COROAMĂ, Sorana, „Trei răspunsuri la o singură întrebare” în *Teatrul*, nr.1, aprilie 1956.
- CREMENE, Mioara Șt., „La începutul unei noi dramaturgii”, în *Contemporanul*, nr. 129, 25 martie 1949.
- CREMENE, Mioara Șt., „«O noapte furtunoasă», — o nouă etapă în reconsiderarea teatrului lui Caragiale”, în *Contemporanul*, nr. 158, 14 octombrie 1949.
- CREMENE, Mioara Șt., „Oamenii industriei noastre grele pe scena românească”, în *Contemporanul*, nr. 188, 12 mai 1950.
- CREMENE, Mioara Șt., „Ultimul mesagiu”, în *Contemporanul*, nr. 181, 24 martie 1950.
- DELEANU, Horia, „Discuția este necesară, dar la obiect”, în *Contemporanul*, nr. 18, 4 mai 1956.
- DELEANU, Horia, „Puterea cuvântului”, în *România liberă*, nr. 3625, 3 iunie 1956.
- DEMETRIUS, Lucia, „Unele probleme ale creației noastre dramatice”, în *Contemporanul*, nr. 298, 20 iunie 1952.
- DOINAȘ, Ștefan Augustin, „«Apus de soare» și cronica dramatică”, în *Teatrul*, nr. 4, septembrie 1956.
- EFTIMIU, Victor, „«Scrisoarea pierdută» la «T.N. Comedia»”, în *Adevărul*, nr. 17267, 18 septembrie 1948.
- FRUNZĂ, Eugen, „Pentru îmbunătățirea activității Teatrului Național din București”, în *Contemporanul*, nr. 4, 25 ianuarie 1952.
- GHEORGHIU, Rodica, „Culoare și umor”, în *Teatrul*, nr. 1, ianuarie 1957.
- GHEORGHIU, Toni, „Regie și scenografie”, în *Teatrul*, nr. 5, octombrie 1956.
- GHIMPU, M., „Pe drumul început de «Minerii» și «Cumpăna»”, în *Flacăra*, nr. 87, 3 septembrie 1949.
- IGNAT, Nestor, „«O noapte furtunoasă» și reconstituirea «O seară la Union» de Sică Alexandrescu”, în *Scânteia*, nr. 1553, 13 octombrie 1949.
- IGNAT, Nestor, „O noapte furtunoasă”, în *Scânteia*, nr. 1551, 10 octombrie 1949.
- IGNAT, Nestor, „«O scrisoare pierdută» de Ion Luca Caragiale”, în *Scânteia*, nr. 1233, 26 septembrie 1948.
- ISAC, Emil, „Scrisoare lui Caragiale”, în *Contemporanul*, nr. 5, 1 februarie 1952.
- IOSIF, Mira. „În zilele Decadei”, în *Teatrul*, nr. 3, 1 august 1956.
- IOSIFESCU, Silvian, „Național Comedia: O scrisoare pierdută”, în *Universul*, nr. 220, 22 septembrie 1948.
- IOSIFESCU, Silvian, „Un debut: «Omul din Ceatal» dramă în 3 acte (10 tablouri) de Mihail Davidoglu”, în *Contemporanul*, 1946.

LUCA, Eugen, „De la comanda socială la realizarea artistică”, în *Teatrul*, nr. 2, iunie 1957.

MASSOFF, Ioan, „130 de ani de la nașterea lui V. Alecsandri”, în *Universul*, nr. 172, 25 iulie 1951.

MÎNDRA, V., „Ana Novac: «Ce fel de om ești tu?»”, în *Gazeta literară*, nr. 6, 6 februarie 1958.

MÎNDRA, V., „Ana Novac: «Familia Kovacs»”, în *Gazeta literară*, nr. 48, 1 decembrie 1955.

MÎNDRA, V., „Cîteva rînduri despre Ana Novac...”, în *Gazeta literară*, nr. 12, 22 martie 1956.

MÎNDRA, V., „Comentariul scenic al textelor clasice”, în *Gazeta literară*, nr. 27, 3 iulie 1958.

MÎNDRA, V., „În legătură cu repertoriul clasic”, în *Gazeta literară*, nr. 39, 25 septembrie 1958.

MILICESCU, Emilia St., „O «viziune scenică» eronată”, în *Luceafărul*, nr. 1, 15 iulie 1958.

MLADOVEANU, Sorin, „Teatrul Național (Studio): «Pentru fericirea poporului» piesă de N. Moraru și A. Baranga” în *Scînteia*, nr. 2058, 6 iunie 1951.

MORARU, N., „Discuția este necesară”, în *Contemporanul*, nr. 17, 27 aprilie 1956.

NEAMȚU, M., „Pregătirea tinerilor critici de artă”, în *Contemporanul*, nr. 15, 13 aprilie 1956.

NOVICOV, Mihai, „O sărbătoare a literaturii noastre”, în *Viața Românească*, nr. 2/1953.

OPROIU, Ecaterina, „Ca să pornești o ploaie...”, în *Teatrul*, nr. 6 (anul II), iunie 1957.

OPROIU, Ecaterina, „Patetism negru” în *Teatrul*, nr. 1, ianuarie 1957.

PETRESCU, Cezar, „Cehov - un artist al adevărului”, în *Scînteia*, nr. 3025, 15 iulie 1954.

PHILLIPPIDE, Al., „Gorki și realismul socialist”, în *Viața românească*, nr. 2/1948.

POPESCU, Radu, „Apus de soare”, în *Contemporanul*, nr. 13, 30 martie 1956.

POPESCU, Radu, „Aurel Baranga: *Teatru*”, în *Contemporanul*, nr. 7, 12 februarie 1960.

POPESCU, Radu, „Despot Vodă de V. Alecsandri”, *România Liberă*, nr. 3723, 27 septembrie 1956.

POPESCU, Radu, „O piesă actuală”, în *Contemporanul*, nr. 540, 8 februarie 1957.

POPOVICI, Alecu, „În căutarea profilului”, în *Teatrul*, nr. 6, 1 iunie 1958.

POPOVICI, Alecu, „Tineretea mesajului”, în *Viața românească*, nr. 10/1958.

POPOVICI, Alecu, „O imagine vie a luptei eroice a comuniștilor”, în *Scînteia tineretului*, nr. 2918, 27 septembrie 1958.

RADNEV, M., „Cel mai iubit gen. «Nota zero la purtare» de Virgil Stoenescu și Octavian Sava”, în *Contemporanul*, nr. 12, 23 martie 1956.

RADNEV, M., „Idea piesei în spectacol”, în *Contemporanul*, nr. 10, 16 martie 1956.

RAFAEL, George, „Regizorii tineri, presa și altele”, în *Contemporanul*, nr. 14, 6 aprilie 1956.

RÎPEANU, Bujor T., „Decorul și cronica dramatică”, în *Teatrul*, nr. 1 (anul II), ianuarie 1957.

RUBINGHER, M., „Aportul plastic în spectacol”, în *Flacăra*, nr. 53, 9 ianuarie 1949.

SADOVEANU, Ion Marin, „Teatrul Național-Studio: «D'ale carnavalului» de I.L. Caragiale”, în *Universul*, nr. 118, 24 mai 1951.

SĂRARU Dinu, „Completare la o cronică dramatică”, în *Contemporanul*, nr. 14, 6 aprilie 1956.

ȘELMARU, Florica, „Deschiderea stagiunii 1949-1950”, în *România Liberă*, nr. 1569, 2 octombrie 1949.

ȘELMARU, Florica, „Teatrul Național (Comedia): «Pentru fericirea poporului» piesă de N. Moraru și A. Baranga”, în *România liberă*, nr. 2066, 19 mai 1951.

SKATERSCIKOV, V.K., „O strânsă legătură între estetica generală și teoria diverselor arte”, în *Contemporanul*, nr. 32, 10 august 1956.

- SIEGFRIED, W., „Paris, iunie '56”, în *Teatrul*, nr. 4, septembrie 1956.
- SILVESTRU, Valentin, „Bălcescu — o izbândă a dramaturgiei românești”, în *Flacăra*, nr. 68, 23 aprilie 1949.
- SILVESTRU, Valentin, „O revistă nouă și un pas înainte, sau spectacolul Stroe știe și le spune” de la Teatrul Savoy”, în *Flacăra*, nr. 53, 9 ianuarie 1949.
- SILVESTRU, Valentin, „Viziune contemporană”, în *Contemporanul*, nr. 12, 28 martie 1958.
- ȘOIMARU, Tudor, „Teatrul Național Comedia: «O noapte furtunoasă» de I.L. Caragiale, în *Adevărul*, nr. 17581, 30 septembrie 1949.
- STRIHAN, A. și P. Lucaciu, „Să revizuim, - dar ce?”, în *Contemporanul*, nr. 30, 27 iulie 1956.
- SURKOV, E., „O înaltă tradiție”, în *Sovetskaia Kultura*, 9 octombrie 1958.
- TĂUȘAN, Gr., „Între noi, «publiciștii»”, în *Adevărul*, nr. 17273, 25 septembrie 1948.
- TIMICĂ, G., „Conu Leonida, reprezentant al funcționării burgheze parazitare”, în *Contemporanul*, nr. 5, 1 februarie 1952.
- TORNEA, Florin, „Răspunderea dramaturgului”, în *Teatrul*, nr. 4, 1 aprilie 1958.
- TUDORAN, Dorin, „Răspunderile dramaturgului”, în *Luceafărul*, 27 mai 1978.
- ȚUGUI, P. și S. Damian, „Despre unele probleme ale dramaturgiei noastre”, în *Contemporanul*, nr. 310, 12 septembrie 1952.
- VIANU, Tudor, „Domnișoara Nastasia, în *Contemporanul*, nr. 536, 11 ianuarie 1957.
- VITNER, Ion, „Poetul culorilor sumbre”, în *Contemporanul*, nr. 40/1947.
- VLASOV, V. „Însemnări cu privire la critica teatrală”, în *Contemporanul*, nr. 301, 11 iulie 1952.
- VORNIC, Tiberiu, „Decada dramaturgiei originale”, în *Contemporanul*, 18 mai 1956.
- ZIRRA, Mihail, „Regia și critica dramatică”, în *Contemporanul*, nr. 32, 10 august 1956.